

Din cea mai recentă apariție a „Revistei Istorică”, nr. 1–2, 2012, amintim articolul semnat de Sorin Radu, de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, intitulat *Tovarăși de drum: Frontul Plugarilor și Partidul Comunist în anii 1944–1947*. Expozitiv și fără prea mare profunzime analitică, acesta are totuși meritul că, pe baza documentației de arhivă, înlătură prejudecata propagandistică a subordonării depline dintotdeauna a Frontului Plugarilor față de Partidul Comunist. Se remarcă astfel nu numai căutările organizatorice și politice ale Frontului, devenit foarte rapid o formațiune de masă la nivel național, ci și disputele din interiorul său, între susținătorii unei orientări autonome (Miron Belea, Romulus Zăroni, Mihail Ghelmegeanu), respectiv adepții urmăririi necondiționate a liniei comuniste (Constantin Agiu, Stanciu Stoian, Nichifor Stere).

Dincolo de contextul avut în vedere și de atitudinile personale mai mult sau mai puțin oportuniste, deși autorul nu remarcă acest lucru, problemele Frontului Plugarilor sunt simptomatice pentru orice mișcare țărănească într-o societate preponderent rurală în curs de modernizare, în care „agrarieni” încearcă să formuleze un model social și de acțiune în relație cu provocările industrializării și ale procesului electoral. Este o direcție de gândire inaugurată de către Vasile Kogălniceanu, continuată de Virgil Madgearu, până la Mihail Ghelmegeanu.

Semnalam, de asemenea, textul postum al Florentinei Căzan, *Originele Crăciunului*, referitor la credințele precristine și ritualurile care se regăsesc asimilate și prelucrate în tradiția Nașterii, cum ar fi mitologia solară sau concepția regenerării periodice a naturii. Remarcăm îndeosebi principiul metodic pe care îl afirmă articolul, și anume că reprezentările mitico-religioase nu sunt realmente inteligibile decât în logica lor specifică, ce scapă în multe privințe modelului interpretativ de factură științifică.

În chestiunea particulară a Crăciunului o abordare bogată în semnificații și sugestii o mai oferă psihologia analitică, susceptibilă să clarifice apariția în spații culturale diferite a unor personaje arhetipale precum Died Moroz – la slavi, sau bătrânul cu barbă albă din noaptea lui Jol – la germanici, corespunzătoare lui Moș Crăciun ca „duh protector al familiei”. Aceasta nu vrea să însemne că psihologizăm în esență religia sau gândirea mitică, ci numai că observăm corespondențele dintre ele și structurile inconștiente ale minții omenеști.

Alexandru Mamina

„Annales. Histoire, sciences sociales”, n° 2, 2013, tratează chestiunea existenței cotidiene în timpul regimurilor comuniste din Europa de Est. Sunt analizate în acest context mai multe aspecte, de la accesul la instrumentele de comunicare (poștă, telegraf, telefon) și structurarea ierarhiilor publice, până la fenomenul cerșetoriei.

Un articol interesant este publicat de Małgorzata Mazurek, *Morales de la consommation en Pologne (1918–1989)*, care plasează problema abordată într-o durată mai lungă, accentul căzând totuși pe ceea ce s-a întâmplat după 1945. În sinteză, autoarea urmărește evoluția și semnificațiile relației tensionate dintre etica unui consum egalitar și practicile comerciale speculative, sesizabile cel mai evident în așa-numita economie paralelă, care generau inegalitate și nemulțumire în societate. Se constată cum etica unui consum egalitar a beneficiat de sprijinul clasei muncitoare, cum partidul comunist a încercat să utilizeze etica respectivă inițial împotriva burgheziei, iar mai apoi pentru a canaliza nemulțumirea populației de la nomenclatură către vânzători și speculanți, pentru ca în cele din urmă principiile egalitare să se întoarcă împotriva regimului, considerat vinovat de lipsurile materiale și de noua inechitate socială. În 1980–1981, sindicatul „Solidaritatea” a militat pentru libertate politică și suveranitate națională, dar în chestiunile economice a susținut mai degrabă idei egalitare, în acord cu nemulțumirea consumatorilor față de sistemul de aprovizionare.

„Studii și materiale de istorie modernă”, vol. XXVI, 2013, p. 117–120

Problema satisfacerii consumului apare așadar ca fundamentală pentru înțelegerea parcursului statelor comuniste, și în special pentru înțelegerea crizei finale a sistemului, care nu a reușit să asigure majorității un nivel de trai comparabil cu cel din Occident. Rezultatul a fost erodarea consensului social, oricum destul de relativ, până la izolarea puterii în raport cu societatea.

Alexandru Mamina

Ultimul număr din revista Asociației Internaționale de Istorie Culturală – „Cultural History. Journal of the International Society for Cultural History”, volume 2, number 1, 2013, confirmă orientarea pe care această publicație, încă foarte tânără, a adoptat-o de la primele sale apariții. Din punctul de vedere al tematicii, preocuparea comitetului editorial este de a ilustra orientările actuale ale istoriei culturale, așa cum se manifestă aceasta mai ales în mediul anglo-saxon. Ca structură, și acest număr urmărește modelul stabilit încă de la lansarea revistei, publicând în deschidere (secțiunea *Cultural History Now*) materiale cu o conotație teoretică pronunțată, urmate de studii de caz, recenzii și note de lectură.

Articolul lui Avner Ben-Zaken, de la Ono College, *Cultural History: Difficulties and Possibilities*, lansează teoria, demnă de luat în considerare, a schimbării paradigmei interpretative în științele umane după un model determinist, influențat de descoperirile și teoriile din științele mai aplicate, de tipul neuroștiințelor, geneticii, lingvisticii. Revenirea la modelul determinist de explicație, care fusese caracteristic societăților premoderne, a modificat concepția asupra culturii, care poate fi văzută, mai ales de către publicul larg, drept o manifestare a factorilor de mediu și a trăsăturilor înnăscute în corpul uman. În aceste condiții, în care totul pare predeterminat de caracteristici fizice și psihice, de gene și de influențe climatice, rolul liberului arbitru, al responsabilității umane în general, este diminuat. Autorul articolului încearcă să arate că practicanții istoriei culturale actuale sunt printre puținii care încearcă să reziste acestui curent determinist dominant, analizând felul în care indivizii și comunitățile acționează și reacționează, adesea în moduri care nu pot fi explicate doar prin factori fizici, psihici ori de mediu. Cultura ar trebui deci să rămână definită în termeni istorici, argumentele aduse de Avner Ben-Zaken pornind în special de la experiențele indivizilor și comunităților care s-au desprins de mediul de origine, care le-ar fi determinat o serie de caracteristici culturale, dar au continuat, în medii noi, uneori radical diferite, să acționeze în conformitate cu vechile lor caracteristici culturale. Desigur, aceste personaje au fost capabile în același timp să se adapteze, luând în considerare diferențele dintre obiceiurile lor înnăscute și practicile culturale din noul mediu.

Concluziile autorului sunt nuanțate. Se arată, pe de o parte, că practicanții istoriei culturale nu pot ignora cu desăvârșire descoperirile științifice prin care se argumentează influența unor factori genetici sau de mediu asupra indivizilor și culturii în care aceștia se mișcă. Pe de altă parte, Avner Ben-Zaken insistă asupra dimensiunii simbolice a culturii, care transcende practicile cotidiene, condițiile fizice sau spațiul natural. El consideră, și cred că putem fi de acord cu această idee, că în condițiile globalizării culturile locale sunt continuu reinterpretate, dar sunt și puse în situația de competiție pentru dobândirea unor elemente cu validitate universală.

Următoarea secțiune a revistei, dedicată studiilor de caz, se deschide cu articolul semnat de Anastasia Filippoupoliti, Democritus University of Thrace, „*What a scene it was, that labyrinth of strange relics of science*”: *Attitudes towards Collecting and Circulating Scientific Instruments in Nineteenth-Century England*. Pornind de la un aspect în aparență minor, anume colecționarea de instrumente științifice, autoarea analizează cu finețe constituirea și difuzarea spiritului științific modern în Anglia revoluției industriale. Motivațiile colecționarilor se dovedesc a fi fost extrem de variate, de la interesul de a deține instrumente utilizabile în practică (în special cele astronomice intră în această categorie), până la preocuparea pentru valoarea istorică, dată de vechime, sau estetică, a unor asemenea artefacte. Metodologia folosită de autoare este interdisciplinară, inspirată de studiile privind cultura materială, muzeologie și istoria culturală a științei.